

право звернутися до суду з заявою про долучення до матеріалів справи доказів, які підтверджують недостовірність або фальшивість документу або просити суд забезпечити ці докази у дозволений цим Кодексом спосіб». Та внести зміни у ч. 1 ст. 137 ЦПК, додавши після першого абзацу, абзац наступного змісту: «Суд задовольняє клопотання про витребування доказів заявлене відповідно до ч. 3 ст. 185 ЦПК».

Такі зміни дозволять створити необхідні механізми реалізації принципу змагальності сторін і на стадії дослідження доказів.

Стоянова Т. А.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОМ СПРАВ ПРО УСПАДКУВАННЯ, ЩО РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ В ПОРЯДКУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Охорона і захист прав всіх суб'єктів спадкових правовідносин зумовлює необхідність їх визначення і конкретизації з метою забезпечення і гарантування їх реалізації. На судові органи, поряд з нотаріальними, покладено конституційний обов'язок з охорони та захисту прав громадян. У зв'язку з цим досить актуальним є питання правильного та справедливого застосування законодавства, яке регламентує порядок реалізації спадкових прав, перехід спадкового майна та суб'єктивних прав від однієї особи до іншої при здійсненні судочинства.

Пізнання процесуальних особливостей розгляду справ з успадкування, має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дає можливість значною мірою уникнути помилок при застосуванні норм матеріального та процесуального права і, таким чином, сприяє підвищенню якості судочинства.

У першу чергу постає важливе питання щодо розмежування компетенції суду та нотаріальних органів при вирішенні питання щодо захисту та охорони спадкових прав. Так, на нотаріальні органи, згідно Закону України «Про нотаріат», покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності, тобто здійснити охорону спадкових прав у безспірному їх варіанті. Нотаріус правомочний здійснити наступні нотаріальні дії щодо успадкування – посвідчувати правочини (договори, довіреності, заповіти); вживати заходів щодо охорони спадкового майна; видавати свідоцтва про право на спадщину; видавати свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя; посвідчувати факт, що фізична особа чи юридична особа є виконавцем заповіту, тощо (Глави 84-90 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), ст. 34 Закону України «Про нотаріат»).

До суду ж особа має право звернутися за захистом свого порушеного, невизнаного або оспоруемого цивільного права, згідно ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), тобто коли право вже порушено.

Винятки становлять справи про успадкування, що розглядаються в порядку окремого провадження, де також здійснюється охорона спадкового інтересу, але законом передбачений судовий порядок їх розгляду. Наприклад, справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, а саме встановлення факту родинних відносин для прийняття спадщини.

Предметом судової діяльності в справах про успадкування, що розглядаються в порядку окремого провадження є, або матеріально-правові відносини (визнання спадщини відумерлою), або потенційні цивільно-правові відносини (встановлення родинних відносин із спадкодавцем, проживання з ним однією сім'єю, постійного проживання разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини).

Процесуальними особливостями справ про встановлення певних юридичних фактів, що пов'язані із потенційним виникненням спадкових прав є:

- Неможливість розгляду у якості юридично важливого факт, якщо прохання про його встановлення заявник взагалі не ставить перед собою жодної мети;

- Неможливість визнання факту таким, що має юридичне значення в тих випадках, коли його встановлення спрямоване на досягнення не правового результату;

- Юридичним факт визнається за умови, якщо для досягнення поставленої заявником мети він має правоутворююче значення (наприклад, встановлення родинних відносин для подальшого отримання спадщини).

- Юридичний факт, що встановлюється судом, має відповідати тому його визначенню, яке дається в матеріальному законі.

Однією із відносно нових категорій справ окремого провадження є – визнання спадщини відумерлою. В статті 1277 ЦК зазначено, що у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття суд визнає спадщину відумерлою за заявою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Заява про визнання спадщини відумерлою подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

Аналіз відповідних положень ЦК дає підстави для висновку про доцільність такого нового поняття. Оскільки, незважаючи на подібність правових підстав визнання спадщини виморочною та відумерлою, за юридичною оцінкою правовий режим «відумерлості спадщини» має суттєві відмінності від категорії «виморочне майно». Насамперед йдеться про те,

що питання про визнання спадщини відумерлою вирішується не за фактом відсутності (нез'явлення, усунення, відмову, неприйняття) спадкоємців, а за рішенням суду. Крім того, суб'єкт, до якого переходить визнана судом відумерлою спадщина (згідно з ч. 3 ст. 1277 ЦК – це територіальна громада за місцем відкриття спадщини), набуває її не за правом спадкування, а фактично приймає спадщину лише на зберігання.

Слід дійти висновку, що механізму захисту та охорони спадкових прав потребує детального та комплексного наукового дослідження. На користь такого підходу з усією очевидністю говорять такі обставини: відносно автономний характер норм цивільного законодавства, що регулюють спадкові правовідносини, самостійна група нотаріальних дій, що забезпечують охорону спадкових прав, а також наявність істотних особливостей розгляду і вирішення спадкових справ у судах.

Голубцова Е. А.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
старший преподаватель кафедры гражданского процесса*

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЛИЦ, УЧАСТВУЮЩИХ В ДЕЛЕ ЗА НЕДОБРОСОВЕСТНОСТЬ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

В настоящее время суд сильно ограничен в возможностях влияния на недобросовестное поведение стороны, что позволяет заинтересованному лицу всячески затягивать разбирательство дела, препятствовать принятию неблагоприятного для себя решения и совершать иные противоправные действия.

До принятия Гражданского процессуального кодекса Украины 2004 года гражданское процессуальное законодательство не содержало такого консолидированного института, как меры принуждения, хотя в процессуальной литературе в разные времена ставился вопрос о необходимости исследования проблематики гражданской процессуальной ответственности. (Проблемы теории и практики гражданского судопроизводства: монография / В. В. Комаров, В. И. Тертишников, В. В. Баранкова и др.; Под ред. Проф. В. В. Комарова – М.: Харьков юридический, 2008. – 928с. – с.370) К мерам гражданского процессуального принуждения относятся меры предупредительного воздействия, меры пресечения и меры защиты.

В соответствии с положениями общей теории права меры предупредительного воздействия – это «разновидность мер государственного принуждения, применяемых для предупреждения возможных правонарушений, а также используемых с целью обеспечения общественной безопасности при стихийных бедствиях, крупных промышленных авариях». (Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов/Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. – М., 1999. – С. 490 (автор главы – В. В. Лазарев).